

Woede om gele akkers: 'We worden omgeven door een cocktail van pesticiden'

Glyfosaat in Roundup 29 april 2022 07:35 Aangepast: 30 april 2022 09:45

Weilanden die bespoten zijn met onkruidbestrijder glyfosaat kleuren oranje.

Misschien is het je al opgevallen, of ga je het vanaf nu zien: grote velden of akkers die opeens helemaal geel of oranje zijn. Deze kleur wordt veroorzaakt door glyfosaat: het hoofdbestanddeel van het meest omstreden bestrijdingsmiddel ter wereld: Roundup. Al jaren gaan de wildste verhalen rond over de gevaren van deze stof. Het zou parkinson veroorzaken. Ook zou het de kans op kanker vergroten. Toch wordt het veelvuldig gebruikt. Is het dan toch veilig?

"Weer dat vreselijke glyfosaat, wanneer wordt dit nu eindelijk verboden?", "Blij dat ik er niet naast woon", of: "Verbieden die idiotie!" Wie op sociale media zoekt op het woord glyfosaat krijgt de indruk dat de Nederlander hélemaal klaar is met het gebruik van het bestrijdingsmiddel. Toch grijpen een hoop boeren nog steeds naar dit goedje, dat Monsanto in de jaren zeventig op de markt bracht als Roundup.

De boeren mogen het ook gebruiken, want glyfosaat is niet verboden. Sterker nog; mogelijk wordt het in de herfst voor weer tien jaar goedgekeurd. Betekent dit dat er niks aan de hand is? Daarover later meer. Eerst even: wat is glyfosaat voor stof en waarvoor wordt het gebruikt? Glyfosaat is een herbicide: het is een bestrijdingsmiddel tegen planten. Zo heb je ook fungiciden tegen schimmels en insecticiden tegen, jawel, insecten.

Lang verhaal in het kort

1. Europa beslist dit jaar of onkruidbestrijdingsmiddel glyfosaat, dat in Roundup zit, voor 10 jaar wordt goedgekeurd.
2. De stof is omstreden: het zou de kans op kanker en parkinson verhogen.
3. Volgens toelatingsautoriteit Ctgb zijn veel van dit soort beweringen onjuist.
4. Vanuit de wetenschap klinkt kritiek: de richtlijnen die instanties gebruiken, zijn te beperkt.
5. Wat niet wordt meegenomen: glyfosaat doodt nuttige schimmels en bacteriën in de bodem, en wat de stoffen in de mens doen is nooit goed onderzocht.

Maar glyfosaat wordt dus gebruikt tegen planten die ongewenst zijn. Vaak gaat het om gras, dat de boer een paar maanden eerder nota bene zelf nog gezaaid heeft als een zogenoemde groenbemester. In het kort: groenbemesting wordt gedaan om de bodem te verbeteren. Het gras (raaigras, of een klaversoort bijvoorbeeld) voegt humus en stikstof toe. Ook voorkomt het erosie en uitspoeling van meststoffen. Zo blijven waardevolle mineralen bereikbaar.

Allemaal goed en wel, maar zo in de maanden maart, april, dan moet het eruit. Het land moet klaargemaakt worden om te zaaïen of te poten. Glyfosaat biedt uitkomst: het blokkeert in planten de vorming van bepaalde enzymen en het gaat dood. Het groeit ook niet terug: de stof wordt in de hele plant opgenomen, inclusief de wortel.

Het land ziet er dan ongeveer zo uit: Een landbouwperceel in de Achterhoek is behandeld met Roundup en kleurt daarom oranje. Die gele velden, die vallen op, een beetje te veel misschien? LTO Nederland adviseerde onlangs aan boeren om die gele zoden snel om te spitten. "Laten we als landbouw zorgen dat we ons krediet niet verspelen", stond in een mailing, waarin overigens werd gevraagd om terughoudend te zijn met het gebruik van de stof. "Indien u er wel voor kiest om groenbemester dood te spuiten, werk het gewas dan zo snel mogelijk in. Dit kan, afhankelijk van de temperatuur, al vanaf een week."

Waarom boeren er toch mee doorgaan? Het spuiten met glyfosaat is een [effectieve](#) manier om eens in de zoveel jaar onkruiden te bestrijden. Bijkomend voordeel is dat in de jaren daarna minder grondbewerking nodig is, wat gunstig is voor de bodem. Voorstanders waarschuwen ook: een plotseling verbod zou de voedselzekerheid in gevaar kunnen brengen.

'Waarschijnlijk kankerverwekkend'

Want de roep om glyfosaat te verbieden klinkt steeds luider. Hoewel het gebruik van deze stof door de EU is toegestaan, is er steeds meer twijfel over schadelijke gevolgen van het middel voor mens en dier. In 2015 bestempelde het Internationaal Agentschap voor Kankeronderzoek (IARC) van de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) glyfosaat als 'waarschijnlijk kankerverwekkend'. Ook volgens het RIVM zijn in het algemeen aanwijzingen dat telers een grotere kans hebben om ziekten te krijgen die het zenuwstelsel aantasten zoals de ziekte van [Parkinson en Alzheimer](#). Omdat het moeilijk is om één stof als oorzaak aan te wijzen, stelt het instituut voor om [testrichtlijnen te verbeteren](#).

Dat boeren en omwonenden meer risico lopen op parkinson, daar is Bas Bloem, hoogleraar neurologie van het Radboudumc, van overtuigd. Hij ziet de ziekte opvallend vaak bij boeren en in de omgeving van boerenbedrijven. Via de voedselketen komen die bestrijdingsmiddelen [ook in ons voedsel terecht](#). Vorig jaar juni werd glyfosaat bijvoorbeeld aangetroffen in [wijn die te koop is in Nederlandse supermarkten](#).

Ctgb: 'Het wordt nauwkeurig onderzocht'

Allemaal zorgwekkende geluiden. Hoe kan het dat boeren dit mogen gebruiken? Bij het College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden (Ctgb) vertelt woordvoerder Hans van Boven dat het middel veilig is: "We weten van glyfosaat ontzettend veel van wat het doet in het milieu en hoe het zich verspreidt. Het wordt nauwkeurig onderzocht." De relatie met parkinson is volgens hem 'niet waarschijnlijk op basis van wat we nu weten'. "Bij mensen op het platteland waar bestrijdingsmiddelen worden gebruikt, daar zie je niet dat mensen meer last hebben van ziektes", stelt hij. En glyfosaat in wijn? De hoeveelheid is zo weinig, dat we ons geen zorgen hoeven maken. Het middel voldoet vooralsnog gewoon aan alle richtlijnen.

Hoogleraar Geissen: 'Tests niet up-to-date'

Woede om gele akkers: 'We worden omgeven door een cocktail van pesticiden'

Een heel ander geluid horen we van de Wageningse hoogleraar Violette Geissen. Geissen is projectleider van Sprint, een door de Europese Commissie gefinancierd onderzoek naar de gevolgen van pesticidengebruik. "De tests die worden uitgevoerd om pesticiden op de markt te brengen, zijn helemaal niet up-to-date. De Europese Autoriteit voor Voedselveiligheid (EFSA) vraagt nu dringend om tests te ontwikkelen die de echte risico's weerspiegelen."

Het testbeleid is sinds de jaren tachtig nauwelijks veranderd, legt ze uit. "Het Ctgb zegt: alles is prima, ja volgens de test is het prima. Als je suikerziekte hebt en je je cholesterol laat controleren en die goed is, is er dan niks aan de hand? De tests van nu kijken alleen naar een heel beperkt aantal mogelijke effecten, maar bijvoorbeeld niet de effecten op de weerstand van de bodem tegen ziektes en plagen. Omdat de richtlijnen daar niet voor zijn." De hoogleraar verbaast zich erover dat zo weinig getest wordt op al die effecten. Ze vergelijkt het met het kopen van een auto. "Dan werken we met het voorzorgsprincipe. Je weet voor 100 procent zeker dat-ie remt. Bij pesticiden hebben ze het omgedraaid. Onschadelijk tot het tegendeel is bewezen."

Ondertussen worden we 'permanent omgeven met een cocktail van pesticiden', zegt ze. "In de lucht, in het water en in de bodem. Het zit ook in het eten dat we eten en het drinken dat we drinken." Want dat is wat we inmiddels wél weten: meer dan 80 procent van de Europese bodem bevat resten van pesticiden. Het meest aanwezig is glyfosaat en het belangrijkste afbreekproduct AMPA (46 procent). Of dat te veel is? Dat weten we niet: er zijn geen grenswaarden.

Glyfosaat doodt nuttige schimmels en bacteriën

Schadelijk is het volgens de hoogleraar wel. Glyfosaat werkt als een antibiotica, legt ze uit. Het doodt nuttige schimmels en bacteriën in de bodem. Andere ziekmakende schimmels gaan er niet van dood, die breiden zich juist uit omdat ze minder concurrentie hebben. "Daarom moeten boeren meer bestrijdingsmiddelen inzetten tegen schimmels. Dat wordt allemaal niet meegenomen in het onderzoek van de Ctgb."

De resten van glyfosaat doden mogelijk ook bacteriën in de longen en darmflora van mensen. Als dat zo is, vermindert dat onze weerstand en zijn we vatbaarder voor ziekten. Een andere route waardoor mensen resten van glyfosaat binnenkrijgen, is via de lucht. Geissen heeft er recent onderzoek naar gedaan. "Het bindt zich aan fijnstofdeeltjes. Zo verspreidt het zich overal door het land. Je ziet het op de ramen en op de auto's, we ademen het in. Maar het wordt in monitoring programma's niet meegenomen. In Frankrijk en Duitsland laten studies zien dat glyfosaat overal in fijnstof te vinden is, ook heel ver van plekken waar het wordt toegepast. Wij meten het in 10 Europese landen. De directe effecten zijn totaal onbekend." "Dat hangt ervan af hoe sterk de lobby van de bedrijven is. Er zijn 2000 pesticiden, één meer of minder maakt dan niet zoveel uit."

Deze foto maakte weerman Reinier van den Berg in de buurt van Wageningen. © Reinier van den Berg Of glyfosaat straks wordt verboden of niet, daar maakt ze zich niet eens zo heel druk om.

Goedkoop voedsel door massaproductie

Haar boodschap is veel breder: wees alsjeblieft terughoudend met het gebruik van bestrijdingsmiddelen. "We zouden ons moeten afvragen: is dit wat we willen? Massaproductie zorgt ervoor dat de consument nu heel goedkoop kan eten. Maar de gezondheidsschade die we oplopen en waar de maatschappij nu voor opdraait, dat wordt niet meegenomen." Nederland zou een voorbeeld kunnen nemen aan Zwitserland en Oostenrijk, zegt de

hoogleraar, waar boeren gestimuleerd worden om de stap te maken naar een duurzame landbouw. Er zijn heel veel alternatieven die bestrijdingsmiddelen overbodig maken, stelt ze. Van het inzetten van robuuste rassen, robotica tot het gebruik van [strokenteelt](#). Bij dat laatste zorgt de boer voor meerdere gewassen op een perceel, waardoor de biodiversiteit toeneemt en planten minder kwetsbaar zijn. "Er zijn opties genoeg." **In de winkel is Roundup zonder glyfosaat** Ook thuis mag je glyfosaat [gebruiken in de tuin](#). Andere professionals dan boeren, zoals hoveniers en waterschappen, mogen dat niet. Goed om te weten: de Roundup die je nu in de winkel kunt kopen, bevat sinds kort niet meer de stof glyfosaat.

Wordt glyfosaat verboden?

Eind dit jaar stemmen alle EU-landen of glyfosaat voor 10 jaar wordt goedgekeurd. Daar is dan een heel proces aan voorafgegaan. Dit wordt gecoördineerd door de EFSA, een soort Europese NVWA. Vier landen zitten in een commissie die de keuring van glyfosaat voorbereiden: Nederland, Frankrijk, Hongarije en Zweden. Voor Nederland doet toelatingsautoriteit Ctgb dit. Waar staan we nu? De aanvragers, een consortium van producenten, hebben een aanvraag ingediend om de stof tot de markt toe te laten. Die aanvraag is beoordeeld op basis van allerlei criteria. "Begin dit jaar is ook een publieke consultatie geweest", legt Hans van Boven van het Ctgb uit. Wetenschappers en organisaties hebben een reactie mogen geven. "Tegen het consortium is gezegd: op basis van wat wij nu zien, zijn er nog wel wat vragen. Die zijn ze nu aan het beantwoorden."

Voorlopige conclusie

Toch is de voorlopige conclusie dat er geen risico's aan vast zitten, zegt Margriet Mantingh van Pesticide Action Network Netherlands (PAN Nederland). Samen met drie andere organisaties heeft zij eerder dit jaar bezwaren ingediend. Die worden op dit moment nog bekeken, maar veel hoop heeft ze niet. Het grootste bezwaar voor Mantingh is dat de keuringsinstanties zich baseren op studies van de industrie. "Dat is hun basis. Andere onderzoeken worden niet meegenomen omdat die niet via de richtlijnen van onderzoek zouden zijn gedaan."

Als de antwoorden van de glyfosaatproducenten binnen zijn, dan is het aan de EFSA om al die informatie samen te vatten tot een advies. Dat gaat naar Brussel, waar alle landen dan over mogen stemmen.

[Michiel de Vries](#)